

Historische Topografische Kaarten (2)

Tegenwoordig is het mogelijk om diverse historische kaarten on-line te bekijken op 'het' internet.

Eén van de sites met oude kaarten van o.a. Ommen en omgeving is

www.overijsselinkkaart.nl met kaarten van Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek te Deventer en de Overijsselse Bibliotheek Dienst.

In "De Darde Klokke" fragmenten van deze kaarten van onze omgeving met een korte toelichting.

De volledige kaarten worden weergegeven (m.b.v. een MrSID-viewer zelfs zeer gedetailleerd) op bovengenoemde site (zoek op Doc.nr. bijvoorbeeld "OIK_000283" of op plaatsnaam).

De kaarten van de Nederlandse Provinciën in de zestiende eeuw: Friesland

Schaal: 1:180.000

Auteur/kaartmaker: Jacob van Deventer

Uitgever/drukker: Martinus Nijhof

Datering inhoud: 1556 - 1559

Jaar van uitgave: 1941 (facsimile uitgave)

Doc.nr: [OIK_000319](#)

Beschrijving:

Fragment van een kaart van Overijssel van **Jacob van Deventer**.

De kaart maakt onderdeel uit van de provinciekaart "Friesland met Groningen, Drenthe en Overijssel" (92 x 86 cm) met mooi versierde lijst.

Jacob van Deventer

Jacob van Deventer (15xx-1575) wordt ook wel de vader van de Nederlandse kartografen genoemd.

Hij is onder anderen bekend om zijn Nederlandse provinciekaarten (Brabant, Holland, Gelderland, Friesland en Zeeland) uit de jaren 1536 tot 1546 en zijn stedenatlas.

De provinciekaarten, die in opdracht van Karel V en Filips II werden gemaakt, zijn de oudste provinciekaarten die bekend zijn en vormen de topografische basis voor veel (na circa 1550)

verschenen kaarten.

Van Deventer hield zich niet alleen bezig met het opnemen van terreinen en het tekenen van kaarten, maar was ook persoonlijk betrokken bij het kleuren (afzetten), drukken en verkopen ervan.

Tot ongeveer 1555 waren de kaarten houtsneden, daarna werd gebruik gemaakt van de modernere techniek van het graveren op koper waarmee gemakkelijk grotere oplagen konden worden gedrukt.

De provinciekaarten van Jacob van Deventer waren, m.u.v. de kaart van Zeeland, houtsneden van een groot formaat, waarschijnlijk daardoor is van elk van deze kaarten slechts één exemplaar bekend.

Voor de kaart van Brabant gebruikte van Deventer al een legenda, waarop de tekens voor steden, abdijen enz. worden aangegeven.

Op de andere kaarten worden de plaatsen vaak als kleine stadsafbeeldingen weergegeven met natuurgetrouwe afbeeldingen van torens van steden en dorpen, en bijvoorbeeld in Friesland worden veel zadeldaken weergegeven.

De hooggelegen plaatsen, zoals torenspitsen en heuveltoppen dienden als oriëntatiepunten waarbij de Martinitoren en de Lemelerberg als voorbeelden worden genoemd.

Wegen en dijken worden, op een enkele uitzondering na, op de kaarten niet weergegeven.

Vanuit Ommen gezien komen we langs de Regge de namen nyebrug, raa en sculenburg tegen:

Sculenburg (Schuilenburg)

In de 16e eeuw moet op deze plaats een kasteel hebben gestaan met de naam **sculenburg**. Het is op veel oude kaarten terug te vinden en de naam wordt al in 1125 voor het eerst genoemd.

Zoals meestal het geval, is ook dit kasteel meerdere malen verwoest en weer herbouwd.

Van het kasteel zelf is niets meer terug te vinden, het kasteelterrein is in 1998 aangekocht door de gemeente Hellendoorn en weer gedeeltelijk in oude staat hersteld.

Informatie over de geschiedenis en het huidige landgoed is terug te vinden op www.schuilenburg.nl.

Raa (Rhaan)

De havezate **raa** (huidige buurtschap Rhaan) wordt op veel oude kaarten weergegeven, het werd in 1382 voor het eerst genoemd en het gebouw is in 1841 gesloopt.

Hoewel er niet veel bekend is over deze havezate wordt deze wel vaak aangeduid op oude kaarten uit de 16e en 17e eeuw.

Nyebrug (Nieuwebrug)

De provinciekaart Friesland is ook de oudste kaart van "Overijsselinkart.nl" waarin **nyebrug** (Nieuwebrug) wordt aangeduid.

De reden dat Nyebrug wordt vermeld heeft ongetwijfeld te maken met de belangrijke functie die het, in de periode voorafgaand aan het maken van de kaart (1556-1559), al vervulde als vergaderplaats.

Nijebrugge *1) is n.l. eeuwen lang een belangrijke vergaderplaats geweest voor de vele vergaderingen van Ridderschap en steden van Overijssel.

In 1499 werden hier bijvoorbeeld belangrijke besluiten besproken van de Rijksdag te Worms. Ruim 20 jaar later werd, naar aanleiding van een ruzie tussen Zwolle en Kampen, de vergaderplaats overvallen door Zwollenaren en werden drie edelen geboeid mee naar Zwolle genomen.

Nadat de overvallers de daaropvolgende dag huize 't Zuthem en Eerde plunderden ontstond een complete oorlog in Overijssel.

Ook bij de beraadslagingen over het afzweren van der koning van Spanje in 1556 vergaderde men in Nieuwebrug.

*1) Bron: "De Darde Klokke" nr.117 pag. 28 "Nieuwebrug, geen echte buurtschap . . . en toch een gezellige buurt" van Dieks Horsman.

